

УДК 811.161.3

І. У. Сацута**ФОРМЫ ДЗЕЯСЛОВАЎ ЦЯПЕРАШНЯГА І БУДУЧАГА ЧАСУ
Ў СТАРАБЕЛАРУСКІМ ПЕРАКЛАДЗЕ “ГІСТОРЫІ АБ АТЫЛЕ”**

У артыкуле разглядаюцца дзеясловы цяперашняга і будучага часу ў старабеларускім перакладзе ваеннай аповесці “Гісторыя аб Атыле”.

“Исторыя о Атыли короли угорьскомъ” паявілася ў старабеларускай літаратуры каля 1580 г. у складзе так званага “Пазнанскага зборніка” (рукапіс № 94 Бібліятэкі Рачынскіх у Познані) і ўяўляе сабой ананімны старабеларускі рукапісны пераклад з польскага выдання гэтай аповесці – друкаванага перакладу Цыпрыяна Базыліка (1574, Кракаў) з лацінамоўнага твора “Athila” венгерскага гуманіста Міклаша Олаха (1493–1568), напісанага ў 1538 г. у Нідэрландах і ўпершыню надрукаванага (1568, Базель) у якасці ўстаўкі ў даследаванне па венгерскай гісторыі А. Банфіні. Польскі друкаваны пераклад Ц. Базыліка захаваўся толькі ў адным, і то дэфектным экзэмпляры, у якім адсутнічаюць старонкі, што змяшчаюць пачатак аповесці. Таму страчаны пачатак польскага тэксту можа быць устаноўлены толькі на аснове лацінскага арыгінала і старабеларускага перакладу. Поўны старабеларускі тэкст быў выдадзены ў 1888 г. А. Весаюўскім, а ўсе наступныя перавыданні ўрыўкаў з яго ў Беларусі рабіліся на аснове гэтай публікацыі. У 2004 г., дзякуючы намаганням венгерскага славіста Андраша Золтана, поўны тэкст “Athila” М. Олаха ў польскім і беларускім перакладах XVI ст. быў выдадзены факсімільна і транслітарацыяй [1]. Дарэчы, хоць лацінскі яго арыгінал перавыдаваўся ў Венгрыі некалькі разоў, аднак на венгерскую мову ён быў перакладзены толькі ў 1977 г., прыблізна праз 400 гадоў пасля выхаду польскага выдання і з’яўлення старабеларускага рукапіснага перакладу [1, с. 541].

“Гісторыя аб Атыле” як помнік старабеларускага пісьменства ацэньвалася даследчыкамі па-рознаму. Несумненна, што вызначэнне моўнай структуры помніка будзе больш абгрунтаваным, калі будзе абапірацца на аналіз мовы як сістэмы з прыцягненнем як мага больш шырокага кола паказчыкаў не толькі лексічнага, але і фанетычнага і граматычнага парадку, якія ў розных моўных стыхях атрымалі неаднолькавую рэалізацыю.

Вырашальнае слова пры вызначэнні моўнай асновы пісьмовага тэксту застаецца за паказчыкамі граматычнага ўзроўню. У гэтай сувязі асаблівую каштоўнасць маюць факты марфалогіі, якая ўяўляе сабою найбольш замкнутую і нерухомую сістэму, таму змяненні гэтага ўзроўню з’яўляюцца паказальнымі для агульнай характарыстыкі структуры мовы. Дзеяслоў у параўнанні з іншымі часцінамі мовы адрозніваецца багаццем і разнастайнасцю форм. Катэгорыі дзеяслова цікавыя і тым, што ў адрозненне ад іншых лексіка-граматычных разрадаў яны прайшлі больш складаны шлях развіцця і знаходзілі неаднолькавае граматычнае выражэнне ў мове пісьменнасці розных жанраў у розныя перыяды.

Дзеясловы ў форме 1-й асобы адзіночнага ліку цяперашняга (простага будучага) часу ў беларускім перакладзе “Гісторыі аб Атыле” знаходзяцца ў сугучнасці з адпаведнымі формамі тагачаснай беларускай мовы – паслядоўна ўжываюцца з канчаткам *-у/-ю* пры розных зычных у аснове: *то учыню, иж первеи шаблю мою у крови непрятельскои ѿгрею* [1, с. 145]; *ражу* воиска нашего ѿстатки в цѣлости заховати [1, с. 157]; *Але я, держачы ся кроники угорское, держу ѿ том, же ся то по той битве стало* [1, с. 179]; *Маю* за тое, же

еси обачыл знакі звездочныя в той битве [1, с. 137]; звитяжство **зачну** за помочю Божю [1, с. 484]; Ведже я пэвне того твердiti не **смею** [1, с. 473]; Не **вонтплю** ничего в вашом, жолнеры, ... мужстве [1, с. 483]; не так много, якъ вы внимае, мои милые мещане, **бачу** в собе годности [1, с. 504]; то я все **прыписую** его ку мне милости ... не для моих заслугъ [1, с. 504]; Бискуп, в которомъ **споведаю** нижеи, ... там забить; параўн. польск.: *Biskup, o ktorym powiem niżej, ... tam zabit*) [1, с. 472]; тебе ... я забораняти не **буду**; параўн. польск.: *tobe ...ia zbrfniác nie będę* [1, с. 489]; Я его духу, надхненью, и воли **мушу** быти послушон; параўн. польск.: *Ja tego duchowi, nádchnieniu, u woley muszę być postuszon* [1, с. 504].

Да польскіх граматычных асаблівасцей у помніку можна аднесці рэдкія формы 1-й асобы адзіночнага ліку былых нетэматычных дзеясловаў: Я **естэмъ** король угорскии; параўн. польск.: *Ja iestem Krol Węgierski* [1, с. 499]; в чом нижеи **повемъ** шыреи; параўн. польск.: *o czym niżej powem szyrzej* [1, с. 467]. Утварэнняў тыпу **внимамъ, давамъ, присегамъ, пытамъ, умемъ, слухам**, якія шырока прадстаўлены ў “Аповесці аб Трыстане”, “Аповесці аб Баве”, у зборніках павучэнняў і навел сярэдзіны XVII ст., у “Гісторыі аб Атыле” не зафіксавана. Існаванне такіх форм у сучасных беларускіх гаворках зусім не адзначана, таму можна сцвярджаць, што ў старажытны перыяд яны мелі кніжны характар, хоць і маглі выкарыстоўвацца ў практыцы жывых зносін пэўных слаёў насельніцтва, схільных наогул наследаваць усё польскае [2, с. 241].

Дзеясловы 2-й асобы адзіночнага ліку ў разглядаемым помніку паслядоўна ўжываюцца з канчаткам **-шь(-ш)**, які з’яўляецца асноўнай граматычнай нормай старабеларускай пісьменнасці XVI–XVII стст. і адпавядае канчатку ў польскім перакладзе: не годится ... славу зацными справами, поки **можешъ**, розшырати [1, с. 494]; если пилне у себе **розважыши**, ... если ся тэж **прыгледииши**, ... если на останок **углянеш** в речы твои власные, ... трудно у себе становити, што бы лепей або пожыточней чинити [1, с. 494]; поки **маешъ** час и поки **можэшъ**, абы потом упавшы у небезпечност, не здало ся иж прожне розуму ужывати, або раду одменяти **хочеш** [1, с. 495]; дотуль его ужывати **будешъ**, докуль Бог ... тебе назначыл [1, с. 481]; В той битве ... **унустиши** перо; параўн. польск.: *W tej bitwie ... wpuścisz pioro* [1, с. 480]; Ты ... же **ведаеш** воли Боже; параўн. польск.: *Thy ... że wiesz woley Bożey* [1, с. 502].

Формы 3-й асобы адзіночнага ліку ў старабеларускім перакладзе прадстаўлены трыма варыянтамі: з канчаткамі **-ть**, вынасным **-т** і без канцавога **-т**.

Мяккі варыянт спрадвечны для ўсходнеславянскіх моў. Па сутнасці адзіны ва ўсіх сучасных беларускіх гаворках, ён выступае пануючым у старажытнай беларускай пісьменнасці, у тым ліку і ў разглядаемым помніку: так **Кроника угорска светчытъ** [1, с. 135]; в горла наши игра **идеть** [1, с. 139]; сто двадцать и чотыры лета **Сабэльлик поведаетъ** [1, с. 205]; вже ся нам во всеи Эуропе жаден иныи **непрыятель не укажетъ** [1, с. 485]; Кгды **непрыятель обачытъ**, ... ничего против намъ не **узнавить** [1, с. 496]; река Лигерь с правое стороны **заважаетъ** [1, с. 484].

Канчатак **-т** у помніку ў абсалютнай большасці выпадкаў выносіцца над радок: **Поведают, иж половицу тое стрелы, которою был прострелен, ... до Рыму был зъ собою занес, в вси людские речи в руцэ своеи мае(т)** [1, с. 135]; Сама речъ мене до того **веде(т)**, жолнеры [1, с. 139]; **види(т)** ми ся, иж не потреба и час тэж того ж не **несе(т)** [1, с. 141]; накрепчеишым муром оточоны **ес(т)** [1, с. 151]; смерть их не сухо ся нам **одере(т)** [1, с. 495]; не **хоче(т)** ни в чом винен зостати [1, с. 133]; **А хвали(т)** оного бога, которого хрестяне хвалятъ [1, с. 135]; **спереду нас непрыятел налегае(т)** [1, с. 484]. Расшыфроўка гукавога значэння канцавога **-т** у такіх формах не выклікае цяжкасці. Тут, безумоўна, трэба бачыць мяккі канчатак, паколькі ва ўсіх іншых выпадках мяккасць яго абазначаецца літарай **ь**. У некаторых формах **ь** ужываецца нават пры вынасным **-т**: **Тотъ за ся кгды, ся люд его упаметае(тъ)**, коли **буде(т)** хотети, от тебе взме, а другому водле воли своее **дасть** [1, с. 135]; **Тобе**

дотуль тое можности земское ужывати **допусти(т)**, поки ему **буде(ть)** ся здадо [1, с. 137]; не прѣкладаю ся над вась, яко ся однак учынити **годи(ть)** гетманови [1, с. 141]; до чого ся нового **склони(ть)** панство отцовское тебе выгубившы собе **привлацы(т)**, богатства домовые **забере(т)**, сэрца люду своего ... до себе **нахили(ть)** [1, с. 157]; звезды пред ними падають, земля **дрыжы(ть)** [1, с. 498]. Старабеларускі пераклад “Гісторыі аб Атыле” практычна не ведае цвёрдага канчатка ні ў адзіночным, ні ў множным ліку, хоць у друкаваных творах свецкага і рэлігійнага жанраў другой палавіны XVI – пачатку XVII стст. вельмі распаўсюджаны і ўтвараюць варыянтную або нават асноўную норму і формы на цвёрды **-т** [2, с. 245], прычым распаўсюджанне іх прыпадае на перыяд, калі ўздзеянне кніжнаславянскай мовы на беларускую пісьменнасць звязана было да мінімуму.

Параўнальна нешматлікія ў старабеларускім перакладзе формы дзеясловаў I-га спражэння без канцавога **-т**: **допоможе** бог щастю вашему [1, с. 145]; **нас Бог не ратуе** [1, с. 165]; **Же тот птах ... беспечное детямъ своим место готуе** [1, с. 191]; **Напервеи лупь непрятельскии намъ ся достае** [1, с. 143]; **А што нам бог лепшого пожыточнейшого и щастлившого може** дати надъ тое [1, с. 143]; **немало сэрца и мужства если еще што мают одыиме** [1, с. 144]; **до кождое части света, до которое Атыля каже**, за его хоруговою смеле поидуть [1, с. 185]; **Атыля ... поведаль, же им покои обецуе**, а к тому их в ласку въ оборону в товаришество и прязнь **озме** [1, с. 199]; **водле пререченого рахунку, которое ся до правды болшей стосуе**, ... **Атыля был жив лет сто двадцать и чотыры** [1, с. 199]. Пранікненне такіх утварэнняў у помнік адбылося не без уплыву польскага тэксту: **И для тогож велцэ того прагне**; параўн. польск.: **Y dla tegoż wielce tego pragne** [1, с. 475]; **а до захованя панства на долги час беспечнейшого быти не може**; параўн. польск.: **á do zachowania państwa na dlugi czas bezpieczniejszego być nie może** [1, с. 475]; **Коли будет хотети, от тебе озме**; параўн. польск.: **gdy będzie chciał, od ciebie weźmie** [1, с. 480].

Значная колькасць форм без **-т** зафіксавана ў “Аповесці аб Трыстане” і “Аповесці аб Баве” [2, с. 244]. Ужыванне такой формы ў беларускім перакладзе “Гісторыі аб Атыле” ў зробленай на палях аўтарскай прыпіскі да асноўнага тэксту (**божа моц панства воюе** [1, с. 137]) можа служыць сведчаннем аб зараджэнні новай граматычнай нормы. Перакладчык, маючы ў працэсе перакладу перад сабою ўзоры такіх форм у польскім тэксце, здолеў адчуць і выкарыстаць адну з тых асаблівасцей польскай мовы, якія ў далейшым рознымі шляхамі пранікалі ў беларускую пісьменнасць і замацоўваліся ў ёй нярэдка ў якасці асноўнай ці факультатывнай нормы.

У старабеларускім перакладзе “Гісторыі аб Атыле” не маюць строгага адзінства таксама канчаткі дзеясловаў I-й асобы множнага ліку. Пануючай нормай тут выступаюць формы на **-мь**, у якіх канцавы зычны нярэдка выносіцца над радок, прычым як з рэдукаваным, так і без яго: **если не хочэ(м) богатствъ маетности и здоровья нашего в явную небезпечност удать, муси(м) ѿ неи велми пилное старане мети** [1, с. 139]; **можного непрятеля, товаришыи намужнейшыи, тепер маемь** [1, с. 139]; **иж отсюль не можэмь иначе выити** [1, с. 140]; **Если ся мужне постави(мь), вытягнувши против непрятелю, можэ(м) тое надеи быти** [1, с. 143]; **пожытку з него не буде(мь) мети** [1, с. 143]; **нашы мужные сравы оздоби(мь)** [1, с. 143]; **мл(с)рдье боже мимо вси иншыи людские речы завжды важнейшыи быти розумеемь** [1, с. 165]. Такія формы захоўваліся ў беларускай пісьменнасці ад глыбокай старажытнасці і адпавядалі стану гэтага канчатка ў большай частцы беларускіх гаворак.

Вельмі рэдкія ў старабеларускім перакладзе “Гісторыі аб Атыле” формы I-й асобы множнага ліку на **-мо**, якім у польскім тэксце гэтага помніка адпавядаюць утварэнні на **-ту**: **есть в том краю, которыи тепер угорскимъ зовемо** [1, с. 107]; **Если подамо непрятелю место, без похибы, маетности и горла всих нас в небезпечност**

удамо; параўн. польск.: *Ysli podamy niepszyiacielowi miasto, bez pochyby, máiętności u gárlá wszytkich nas, w niebespieczność wdamy* [1, с. 167]; *видишь, иж есмо* вьжды люди; параўн. польск.: *widzisz iżesmy wżdy ludze* [1, с. 502]. У рукапісных і асабліва друкаваных крыніцах канца XVI – першай палавіны XVII стст. формы з канчаткам **-мо** набылі значэнне варыянтнай нормы [2, с. 247]. Так, у “Аповесці аб Трыстане”, “Аповесці аб Баве” такія ўтварэнні займаюць другое месца пасля форм на **-мь** [3, с. 267]. Пашыраныя ў паўднёва-заходніх беларускіх гаворках, яны атрымалі значнае распаўсюджанне ў беларускай мастацкай і публіцыстычнай літаратуры дарэвалюцыйнага часу, але пазней ужыванне такіх форм пайшло на спад у сувязі са звужэннем дыялектнай базы літаратурнай мовы.

Толькі ў двух выпадках у помніку ад тэматычных дзеясловаў фіксуецца формы 1-й асобы множнага ліку на **-мы**, якія адлюстроўваюць уплыў польскага перакладу: *тые, которые краины тепер угорскою землею зовемы, ... у своеи владности мель* [1, с. 107]; *звитяжство рукою а шаблею одержемы* [1, с. 143]; *мы твои естесмы* [1, с. 199]. Гэты канчатак асабліва шырока выкарыстоўваўся ў першай палавіне XVII ст. у перакладах з польскай мовы. У арыгінальных жа беларускіх помніках ён зусім рэдкі. Поўная адсутнасць яго ў сучасных беларускіх гаворках сведчыць аб іншамойным яго паходжанні [2, с. 248].

Формы 2-й асобы множнага ліку, якія на працягу ўсяго старажытнага перыяду ў пісьменнасці ўжываліся з канчаткам **-ме**, характэрныя і для аналізуемага помніка: *Видите, яко можлиого неприятеля, товаришыи намужнеишыи, на себе маем* [1, с. 141]; *узрат, же вы за моею справою против имь вытянете* [1, с. 145]; *з людми болий покою, нижли воине привыклыми чынити маете* [1, с. 145]; *зо мною восполочь уставичне ся молити* [1, с. 169]; *А намнеи не паметаеи на скромность* [1, с. 171]; *не бачыте, иж увесь люд в маетности* [1, с. 171]; *вы каждого, кого поткаете, яко быдло забиваете* [1, с. 171]; *того грубого народу есть есте*; параўн. польск.: *tego grubego narodu ieste* [1, с. 169]. Старажытны гісторыка-этымалагічны прыныцп арфаграфіі стрымліваў перадачу на пісьме фанетычных варыянтаў у вымаўленні гэтых форм. Сучасная ж беларуская літаратурная мова практычна адлюстроўвае ўсе фанетыка-марфалагічныя абліччы такіх форм.

Як і ў адзіночным ліку, формы 3-й асобы множнага ліку ў старабеларускім перакладзе адзначаюцца з канчаткам на **-ть**, а таксама з вынаснымі канцавымі **-т**, **-ть**: *его некоторые зову(ть) матрынусь* [1, с. 107]; *кроиники угерские светчатъ* [1, с. 127]; *убогие утискаю(т), до жадное речы болиеи ся не скланяють* адно до внутрене воины, роскошеи телесных занедбавиши розуму *ищу(т)*, зыску спросного *прагну(т)*, добрыми людми *гордятъ* [1, с. 135]; *французы, которые ся не так до меча яко до порожневания годя(т)*, *Ачь суть* узросту высокого, але на працу нетерпеливы, а за разэ за першым потканем рады *слабею(т)* [1, с. 145]; *Поведаю(т)* за пэвное, иж *сто и осмдесят тисеч людеи з obu сторонъ в той битве полегло* [1, с. 147]; *маю(т)* сэръэ незвитяжонои силы [1, с. 151]; *скромность ... много диких зверат с прирощеня мевая(ть)* [1, с. 171].

Будучы час у мове беларускай пісьменнасці XIV–XVII стст. выражаўся формамі цяперашняга часу закончанага трывання і аналітычнымі ўтварэннямі з рознымі дапаможнымі дзеясловамі. Па сваіх канчатках формы простага будучага часу ў “Аповесці аб Атыле” цалкам адпавядаюць канчаткам цяперашняга часу. Разнастайнасць канчаткаў назіраецца ў формах 3-й асобы адзіночнага і множнага ліку і 1-й асобы множнага ліку.

Такая складаная форма будучага часу, як будучы незакончаны, ці будучы першы, утваралася шляхам спалучэння інфінітыва асноўнага дзеяслова з дапаможнымі дзеясловамі. У ролі дапаможнага ў даследуемым помніку выступаюць асабовыя формы

дзеяслова **быти**: *леч дотуль его ужывати будешь, докуль бог ... тебе назначыл [1, с. 137]; окромь воли Божое жадное моцы не будеть мети [1, с. 137]; обетницъ живота небеского пэвною надею ождыдати будемь [1, с. 167]; Над то еще меншь будем ся дивовать [1, с. 207]; за его хоруговою смеле поидуть а розказане чинить будуть [1, с. 185]; а одинаким сэрцэм з непрыятелем ся **потыкати будемь**; параўн. польск.: *iednákim serczem z nieprzyiacielem sie potykác będziemy [1, с. 487]*. Выкарыстанне дзеяслова **быти** ў якасці дапаможнага пры ўтварэнні будучага складанага часу пачалося ва ўсходнеславянскіх абласцях у канцы XIV ст., прычым раней на захадзе, на тэрыторыі, дзе фарміравалася мова беларускай народнасці. Самы ранні выпадак выкарыстання такой формы адзнаецца ў Грамаце Карыбута 1388 г. – **будемь держа(т)**. Шырокае ўжыванне новая форма будучага часу атрымала ў беларускіх помніках XV–XVI стст. Тут яна ўжо з’яўляецца асноўнай пісьмовай нормай, прычым гэта датычыць і твораў рэлігійнай тэматыкі, дзе вельмі адчувальнай выступае архаічна-традыцыйная моўная стыхія.*

Значэнне будучага часу з мадальнымі адценнямі неабходнасці, абавязковасці перадаецца ў старабеларускім тэксце спалучэннямі з пераўтворанымі на ўзор тэматычных дзеясловаў формамі тыпу **маю**, што характэрна і польскаму перакладу: *остень с прырождения вашого **попихати маем** [1, с. 141]; звитяжство ... за помощью Божю **одержать маем** [1, с. 141]; с тым непрыятелем битву **меть маеме** [1, с. 145]; Сэрцэ мое будучы тых речеи, которыи **мають прыити**, пророком мне даеть знати [1, с. 185]; Але што за лекарство на тое зло **наити маем**, што **маем чинити**; параўн. польск.: *Ale co zá lekárstwo ná to zle **náleśc tamy**, со **tamy czynić** [1, с. 165]; а к тому тэж з людми боли покою нижли воине привыклыми **чинити маеме**; параўн. польск.: *á khtemu tež z ludźmi więcey pokoioowi niżli woynie przywyklymi **czynić macie** [1, с. 486]; А такъ не **мают** ся чого **бояти**; параўн. польск.: *A thák nie **máią** sie czego **bać** [1, с. 492]*. Гэта своеасаблівая форма будучага часу захавалася да нашага часу і асабліва пашырана ў заходняй і паўднёвай частцы беларускай моўнай тэрыторыі.***

Будучы складаны другі абазначаў будучае дзеянне, папярэдняе ў адносінах да другога будучага дзеяння. Ён ўтвараўся шляхам спалучэння дапаможнага дзеяслова **буду** з дзеепрыметнікам на **-л**. У беларускай пісьменнасці формы гэтага тыпу атрымалі пашырэнне з сярэдзіны XVI ст., калі польскі ўплыў на беларускую літаратурную мову пачаў праяўляцца асабліва інтэнсіўна. Значная колькасць такіх форм адзначаецца ў першую чаргу ў перакладах з польскай мовы, у тым ліку і ў “Гісторыі аб Атыле”, дзе яны звычайныя, выступаюць як варыянтная норма будучага з інфінітывам: *я себе мужне **буду** почынал [1, с. 145]; их **будешь** над вси чужые **прэкладаль** [1, с. 155]; в той битве, которую з рымяны **будеш** мель, упустиши перо [1, с.137]; кольвек **будеть** мель перед очыма, чого ся **будеть** **выстерегаль** [1, с. 157]; Товаришства розмноженем заможным панство рымское вже звонтленое **будет** могло [1, с. 183]; Тобе дотуль тое можности земское ужываим допустит, поки ему **будеть** ся **здоло** [1, с. 137]; им досыть учынити **будеть** **мог** [1, с. 195]; што **будеть** без похибы, если не **будем** **волели** [1, с. 185]; чого ... з рук спросне а недбале упуститъ не **будете** **хотели**, лацно доказать **будете** **могли** [1, с. 183]; Я заправду пры тебе ... **статэчным** сэрцэм **буду** **стояль** ; параўн. польск.: *Jać záprawdę przy tobie ... **státiecznym** sercem **będę stał** [1, с. 495]; што жъ за оборону **будеш** **мель**; параўн. польск.: *coż zá obronę **będziesz miał** [1, с. 496]; серцу **статэчности** ... **отняти** не **будеть** **мог**; параўн. польск.: *sercu **stháeczności** ... **odiac** nie **będzie mógł** [1, с. 505]; **щасте** **будум** **мели** по себе; параўн. польск.: *szczęście **będą mieli** po sobie [1, с. 492]*. Разам з тым, у разглядаемым помніку зрэдку фіксуецца выпадкі замены форм будучага складанага другога спалучэннем “**буду** + дзеепрыметнік”: польск.: *gdy **będzie chciał** od siebie **weźmie***; беларуск.: *Коли **будет хотети**, от тебе **озме** [1, с. 480]*.****

Формы будучага складанага другога цалкам выйшлі з ужытку ў беларускай мове, не пакінуўшы ніякіх слядоў. Шырокае выкарыстанне іх у беларускай пісьменнасці старажытнага перыяду сведчыць, што пісьмовая мова на пэўных этапах свайго развіцця адчувала на сабе польскі ўплыў і заканамерна адлюстроўвала яго на адпаведных узроўнях.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Золтан, А. “Athila” М. Олаха в польском и белорусском переводах XVI века / А. Золтан. – Ниредьхаза, 2004. – 554 с.
2. Булыка, А.М. Гістарычная марфалогія беларускай мовы / А.М. Булыка, А.І. Жураўскі, І.І. Крамко. – Мінск : Навука і тэхніка, 1979. – 327 с.
3. Жураўскі, А.І. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы / А.І. Жураўскі. – Мінск : Навука і тэхніка, 1969. – Т. 1. – 372 с.

Satsuta I.V. The verbes ot Present and Past tense in the Oldbelarusian transtation of “The History of Athil”

The article with the resein Past arhch of the verbs ot Present and Past tense in the Oldbelarusian handwritten transtation of the tale“*The History of Athil*”.

Матэрыял наступіў у рэдкалегію 15.01.2009